

DVA CANKARJEVA ROKOPISA

Ko se je Cankar leta 1907 vrnil z Dunaja v Ljubljano, je nekaj časa stanoval pri Štebijeveh v sobi Lojzke Štebijeve, ki je bila takrat učiteljica na Gorenjskem. Kot izjavlja 19. aprila 1907 v pismu nevesti Stefki Löfflerjevi, je bila soba »prav prijazna in poceni«. (CP III, 42.) Namesto stanarine je Lojzki odstopil Kristanovo knjigo s sledečo šaljivo izjavo:

I z j a v l j a m —

da sem odstopil knjigo: »Ljubislava — spisal Etbin Kristan« — gospodični Lojzki Štebijevi, tačas učiteljici v Radoljici na Gorenjskem; in sicer odstopil kot popolno last brez pridržka vsakoterih pravic in tirjatev.

V Ljubljani, dné 21. junija 1907.

Ivan Cankar,
pisatelj na Dunaju,
tačas stanujoč v Ljubljani,
Marije Terezije cesta, št. 6.

V tem letu je Cankar objavil knjigo »Hlapec Jernej in njegova pravica«. V izvod, ki ga je poklonil prijateljici Lojzki, je napisal naslednje zanimivo posvetilo:

Svojemu preljubemu prijatelju
Lojzetu
poklanja za zmirom
Ivan Cankar,
popotnik.

Na Dunaju
14. okt. 907.

Na naslednjo stran je pripisal izjavo, ki jo je deloma, z majhno pomoto, objavila že Štebijeva sama v uvodu k svojemu članku o Cankarju v »Demokraciji« 1918, 303. (To knjigo, rokopis gorenje izjave kakor tudi »Razpis nagrade«, objavljen na str. 153. pričujoče številke Slavistične revije, je Lojzka Štebijeva poklonila Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.) Izjava se glasi:

Ker premisli, da v slovenščini »pravo« ni »pravica«. Temveč da je njena grozna karikatura. Kaj ti nikoli ob sodnih obravnava h ni seglo v srce, da si bolj občutila z obtožencem, nego z vsemi tožniki in sodniki? In da je brutalnost brez primere, če tista tenka skorja človeške družbe, ki imá oblast, dela »pravico« po svoji volji in piše »pravo« po svoji koristi? Da je torej obremenjen, brezoblasten človek dvakrat ogoljufan: družabno in pravno! — Nekoliko težko mi je bilo, da sem pisal »Jerneja« tako mirno; ampak bilo je treba. Beri ga s srcem, ne z očmi!

Ivan

Značilno je, da je Cankar te besede posvetil somišljenici — socialistki, prijateljici Lojzki Štebijevi, kasnejši junakinji Lojzki v svoji drami »Hlapci«.

M. Boršnik